

Industri och miljövård — ett motsatsförhållande?

Är det miljövårdsprogram, som man vill driva fram i landet, alltför ambitiöst? Problemet diskuteras i denna artikel av direktör Matts Carlgren, som påpekar att det är nödvändigt att göra en mängd avvägningar.

Miljövården är dyr och våra tillgångar begränsade. Miljövården måste avvägas mot en rad andra områden, där ökade insatser är angelägna: socialvård, sjukvård, åldringsvård, u-hjälp, utbildningsområdet etc. Ett annat problem är vem som skall betala.

Industrin är beredd att ta på sig rimliga kostnader, men i de flesta fallen blir det konsumenterna som får betala direkt eller via skattsedeln. Förf understryker att för exportindustrin, vars priser bestäms av världsmarknadsnivån, råder särskilda problem.

I dessa fall kan det bli fråga om en avvägning mellan konkurrenskraft och föreningar.

Skogsindustrin och den kemiska industrin har av naturliga skäl kommit i skottgluggen, därför att den tidigare av processtekniska och företagsekonomiska skäl utnyttjat till buds stående recipienter i form av vatten- och lufthav, där man tidigare bedömt självrenings- eller utspridningsförmågan vara tillfredsställande med de krav man en gång ställde upp. Fabriker och processer utformades också mot den bakgrunden och efter de spelregler, som då gällde. Avsaknaden av normer och spelregler vid de tidpunkter, då de flesta skogsindustrier uppfördes, är idag en svår belastning. Det är också av det skälet, som befintliga fabriker och sådana som skall nyanläggas fått olika behandling av naturvårdsmyndigheterna.

De nya fabriker kan ta in naturvårdens krav på åtgärder i sina kalkyler och lägga sin planering och fabriksutformning därefter — och framför allt — de kan redan vid investeringstillfället avgöra, om naturvårdskostnaderna är förenliga med de lönsamhetskrav man måste uppställa på varje industriell aktivitet. Om lönsamhetskraven inte uppfylls kan man heller icke uppfylla sina skyldigheter mot industrins intressenter — aktieägare, anställda, bank, kunder, leverantörer, samhälle och stat. För att inte göra rangordningen affektladdad har jag nämnt dem i bokstavsordning. Uppfyller vi inte lönsamhetskraven är vi ingen industri, då är vi en benefik stiftelse, som inte kan leva sitt eget liv.

Man får akta sig — och den synpunkten vet jag att Naturvårdsverket beaktar — att tillämpa retroaktivitet och lex post factum i detta sammanhang.

Industrins ansvar

Det innebär inte att den existerande industrin vill undandra sig sitt ansvar i miljövårdsfrågor. Vi vill göra allt, som är tekniskt och ekonomiskt rimligt och möjligt för att uppfylla de krav, som ställts på oss i dessa avseenden. Vad vi vill sträva efter är att till rimliga kostnader på effektivaste sätt minska de olägenheter och den miljöpåverkan som en storindustri alltid måste innebära för omgivningen.

Skogsindustri och kemisk industri spelar en alltför stor roll i Sveriges näringsliv och bidrar så väsentligt till sysselsättning och levnadsstandard att vi inte kan avvara dem. Idealet vore naturligtvis, om Sverige med bibehållen levnadsstandard kunde utvecklas till ett land med miljövänliga verkstads- eller elektroniska industrier — men det måste förbli en utopi.

Ingenjör Christer Sanne har i skriften Framtidsmiljö gjort en intressant sammanställning av miljövårdens kostnader under det närmaste decenniet med den målsättning, som håller på att arbeta sig fram vad gäller tätortsbilism, renare vatten, avfallshantering och energiförsörjning och kommer fram till ca 1 500 Mkr/år. Han ställer denna summa i relation till den svenska brutto-

nationalproduktens årliga ökning, som är ca 4 000 Mkr/år, varav ökning i privat konsumtion är ca hälften. Han gör inga kommentarer till detta, men den slutsats man drar är, att ett så ambitiöst miljövårdsprogram, som allmänna opinionen vill driva fram, kan inte genomföras utan att en del av den levnadsstandardökning, i den form vi vant oss vid under senare år, kommer att avsevärt beskäras.

Avvägningsproblem

Därmed är man framme vid två väsentliga frågor. Den första är: Hur vill man avväga miljövård contra tex socialvård, sjukvård, åldringsvård, utlandshjälp, ökade folkpensioner, ökad utbildningsverksamhet och övrig statlig, kommunal och privat konsumtion? Att alla dessa vällovliga aktiviteter måste konkurrera om tillgängliga medel är tyvärr en nationalekonomisk realitet.

Den andra frågan i sammanhanget har tyvärr diskuterats allt för litet: Vem skall betala räkningen — och hur skall den betalas?

I de allra flesta fall blir det konsumenterna som får betala direkt eller via skattsedeln, om vi bortser från industrins miljövårdskostnader.

De stora allmänna miljövårdsproblemen härrör från
bilismen: avgaser och blyutsläpp
värmecentraler: sot och svaveldioxid
kommuner: avlopp och avfallshantering

energiförsörjning: tjockoljerening, vattenregleringar och kylvattenutsläpp.

I samtliga dessa fall torde det bli konsumenten, som betalar miljövårdskostnaderna:

bilisten genom högre drivmedelspris
hyresgästen genom högre värmeställning
kommunmedborgaren genom högre
skatt orsakad av högre vatten- och
avloppskostnader och kostnader
för omhändertagande av sopor
elkonsumenten genom högre eltaxor.

I alla dessa fall kan alltså den förorenade parten vältra över sina miljövårdskostnader på den slutlige konsumenten.

Konkurrensen

När det gäller den konkurrensutsatta industrin ligger saken annorlunda till.

För vår exportindustri och särskilt då skogsindustrin gäller att våra produktpriser är bestämda av en världsmarknadsnivå. Extra utgifter i form av ökade miljövårdskostnader kan vi inte ta ut av våra kunder, utan vi får bära dem själva.

I detta fall blir det alltså industrin, som primärt får betala kostnaderna.

Frågan är om vi inte också får finna oss i avvägningen mellan konkurrenskraft och föroreningar. Ett enkelt sätt att lösa alla problem är att lägga ned den förorenade industrin.

Man säger ofta om fabriker, att de "luktar pengar". Men det kan bli så, att om lukten försvinner, så försvinner också pengarna.

Ingen har något emot renare luft och renare vatten.

Men vem skall betala räkningen?